

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 24.

Fylke: Nord-Trøndelag.

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Høylandet.

Emne: Måltider og mat.

Bygdelag: Høylandet.

Oppskr. av: Peder Pedersen.

Gard: Brondbo.

(adresse): Høylandet i Nundal.

G.nr. 87 Br.nr. 4

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

Teige røynsle 8 1/2 år

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Sv. 1.

Eg gammel tid hadde ein 5 matsmål om dag -
 og på dei fleste gardar har ein det også no for
 kida. Dette matsmålet var og er: Morgo-
 bakk "frukost", diir (deigurd), "ron" og "kveit-
 vat" (fukt). Eg gammel tid da folk tok til med
 arbeidet i 5 lida om morgonen - fukt dei morgo-
 bakk "vat" det leik. Frukost-fukt dei 8-
 diir i 11 lida, mornsmeden om lag kl. 4 og kveit
 "vaten" kl. 8. No for lida er det ikkje noko som
 heiter morgobakk lenger. Når ein kjem seg
 opp om morgonen so i 7 lida - får ein morgo-
 kaffe med litt brød attåt, et so frukost i 9 lida
 med da smat (diir) kl. 12 1/2 - morns^{mat} ~~smat~~
 kl. 5 - og so kveitvat på same lida som før.
 Eg gammel tid var det ingen skilnad på mat-
 småla summar og vinter tid. Men no for lida
 eller at 8 kinnalsdagen er kommen i bruk også ike
 på bygden - er det viti noko skjepling i mat-
 småla om summan - da ein heng meir lengt
 arbeidshjelp på gardane om somm vinturen
 Kl. 12 8 får ein kaffe og litt mat attåt. Et so frukost
 kl. 10. Meddag 1 1/2. Medlag vil kl. 3 da ein
 får kaffe med tekevat. Får so kveitvat i 12 1/2
 lida. Som ein ser er mornsmeden sløyfa om

" " 2.

Sæmnan

Silsp3.

Det var illgi frá gæmalt. Nóni ærnu skilnað
þá sæmnan og vinuridinn ærnu at arbeidslagan
om sæmnan varð nokko lengur av di ein þa
var oppe nokko hidlegan

" 4

Þor nokku æi sidan var det varslig b.d. i högn
na at arbeidspalka fello "fjörnuhlagskaffi" i
11 hida da med ein helen matlit allt.

Jarnmt-feltt dei og kveldkoffi kl 12.6. Haffeen
varð dað bore eit þa ærnu at arbeidspalket
Det samu var og hælfelett ið vör-og hærstovru-
nu. Þennu skelken es no þennu beitt av di
arbeidslagan es votti so avskitta. Þerinnot
þenn þann i ærnu máv ein þa leigd ar-
beittshjelp til bakinn og flatbraud, slakking
og sækklipping

" 5

Det var deirer (diegarden) som varð og fram-
leis es rekna þor kvæðmålet þer i bygðu
des omult all. falket leir var þor dýptjel-
Nokkon skilnað þá sæmnan og vinuridinn er det illgi
Soleis

" 6

Þinn innýngdom þinnu det jarnmt þernda at ein
þaðle ofþeki þ varnu matmál: Þer, mon
of kveldvat. Þ þer þid var det varslig at ein
þaðle spikji seld (spikesild) med þolito, flat-
braud og sýrseip - eller ogon jeltseip til deir
þver ækedaq. Til mon fello ein so ein þalta
kjöttreft: Þoka kjött med þolito, kjöttseip eller
þapstaus. Þer og ærman gongin þinnu ein
og þa fiska mat til mon b.d. þer eller þeritt
Þer þa det i gæmalt þid var vundt æ þa þak
i saltar fisk - varð den slags mat meiru þid-
dan æ þa. Til kvelds fello ein so gæuit. Om
Sæmnan fello ein möggt se þ med þer
þ varnu matmál. Til þer þa spikji

2de = bladet
Ses sp. 7.

Kjøtt- og mjølkemætt.

Det var ikke nogen Skilsmid på mæken
dei yngre kvardagen i veka Det var einast
Søndagen ein kunde få beke mætt - helgedags
mætt.

" 8.
" 9.

Ingen Skilsmid det egentl.

Før i tider hadde ein dell til dær mest kare
vokkedag Sekse åt ein kjøtt-bit ~~er~~ ei eller anna
ferm til "nær" mest kvardag. Fra oktober og ut
over vinteren ei lid vart kjøtet til, nær omlykt
med salta fisk ein ofarmen dagen. Ijeste
veka i oktober var det nemlig marknad
på Malen - Mellemartsmark - eit skjeft over
for Stamsos. Der møttes sjofolk fra Lye - Nam-
dalen med bygdafolket fra dei indre bygdene
i dalen. På denne marknaden gjekk det so
for seg ein livleg byttemandel mellom sjö-
og landsfolket. Her vart Smør, ost, kjøtt og
yngre mjølkstær bytta burt i vild og fisk.
Og ein skeff seg på den mæken som regel
vinterbegjning av desse varerne. Men det
vart som oftest for lide om fisken so kann lætt
ein rasjonera

Ses sp. 10.

Slaktraid blir nytta til mættmæl, som er
laga til av kjøtt, flekk og fisk og sild. Derom
slaktraidet ein einskelt-gang er burt
fra bordet er det noke som vart stæ, lykjer folk
Når ein har slakta gris eller sau og soler so-
kav festmat. får ein gjerne rikkig god fei-
le. Denne festa blir so saman med bligt-
feattraid laga til mætt (mjølje) - ein mid-
dagsrett. ein kann få ein ofarmen lærdor-
gen.

" 11.

Ein mættedel for ei veka sag omleg slik
ut om vinteren:

Morgo-batta^{en} var anten ein kjøpskaffe eller
 helst ein heimsmø mjølk med so-tre potet-
 kavringar (potetkav) attåt. Til frøttrost
 fekk ein so drauli (Sundsprenget-mjølk)
 med kaldt graut frå kvelden fyrst-ops
 i. Til frøttosten høyrde og anten noko
 speitkjött eller smør batta - flatbrøud
 med smør på. Til deigvord var det
 mest stött speitkjø seld; potet og flatbrøud
 og seiper av eit eller anna slag, som for
 foremint. Til smør - var det litt meire
 variasjon i maten. Som eg alt har fortald
 var det mest koka mat. heil smør og. Det skifta
 da millom kjøtt og fiske utan at egno
 kan segje kva dagar i veka ein hadde kjøtt
 eller fisk. Til smørmat "fette ein sundlid
 lørmat" - som det heitte. Det var smørbrød
 eller potetkavring med mjølk attåt.
 Til kvelds var det dagstött graut. Som
 ein skjmar fette heisvora mykje skiev med
 smaten på denne smaten da so mykje av
 han skulde nokast.

Matsetelen om seimaren var ikkje stött
 omverkeis enn den ein crykta om vøndi-
 ken. Inndagsmaten skifta da millom
 koka kjøtt, fiske og seld, forda hadde ein ikkje
 koka mat. heil smør. Til det matet var
 kjøttmjølk (køttmjølk) med sundbrød
 "flatbrøud i hovedretten - og derkil
 noko lørmat; potetkavring og skjeiver
 av smørbrød. Der einu dagen var i
 matvegen lik den andei også om seima-
 ren. Som ein nøyre vart det i gammal
 tid mykta heller like av den smaten ein
 idag minner med: "Smør og brød"

Ög det skreiv seg vel helst í þá af ein í dem
 ked tradd heller like om "Lútskóni"-korn og
 mjöl - og af ein laut spara þá det. Hella
 ekki tradd ein í min iungdom kornfyr til
 á Steikbröð. Ög det var ekki alltid hús-
 onna tradd tid eller höv til á verne og
 den meira steikorrnen til braud bökun
 Det var defor graiden og feil braid som foto
 det omest og mjölet dei tradd over þá ein
 gard.

Silsp. 12.

Fornatvegen er det votti ein skv skildnad
 mot í gamla dagan. Det er þá yrse vis votti
 meir variasjon í matlagery. Matrekar
 ein mylla fyr er burtu og mjöl í kornu í staden
 Eykan solies mennu et det er keint gjlden
 ein no fyr sild til middeg - ekki for det af
 folk vandkar ho, om avdi det er mest
 ræðlaust á fædet og god fætsild. Eit mál
 omest god sild blit no tekna mest som
 fortid mál. Í staden for silda er no gjott og
 feik kornu í staden þá middegsbord
 hellaga þá yrse vis - ber til pottor og yrse
 slag grænnsaltu - som ein ekki visskom í
 gamal tid. "Gjúkornjölt" som ein mylla
 om seimann for í tid er gjelt burtu frá
 matbetelen, likes potettroring. Stofinst
 det kornfyrar í kvat heim eller og so elektriska
 annar og da er húsmona gætt over til stöpp-
 bröð af rüing og vottmjöl í desu orranu - so
 no slepp ho arbeidet á baka og steika potettrav-
 ring kvar einaste dag året. Stær det
 er votti so stott-brögdi í matlagery og í
 matbetelen til kvardag og helg so kjem
 ekki det av notan þá vottandi frá emleis
 folk av eit eller anna slag. Eitika handet.

alldegi biidd hwi i bygda. Ostnær og heller
 at „Melamarknaden“ i se lid hadde inn-
 vortoral på levernåten onnellom jalk. Her
 trautt kom jalk-krinnor og munn-Sorren
 fra alle bygden i Stenidalen på den ni mark-
 noten og var i lag mest li heil veka. Der
 hadde dei sine marknadsbeier der dei
 heldt li nedan dei var leirke. Stai dei kei-
 ste bil marknoten hadde dei med sig den
 berke gjeslebotkost. Neimen rådde over. Og
 mens dei var på marknan-gjesta dee
 kvarandru og alltid skilde det smakkast
 på markbasomakni. På den måten fekk
 kvinnfolka lod eit-og armu om matlagning
 og nye matrettur som var nytta i andre
 bygder. Til Melamarknan kom det kjøp-
 menn fra Trondheim. Som seldi ymse
 slag kolonialvarer. Fra den tid kom kaffeen
 i bruk i Stenidalen - lihuso serup og ymse
 slag grjn - som^{for} var utgjendtur.

Kring 1890 vart det fyrst bakkeri sett i
 gang på Høytandel - og ein kan nok seigi
 at dette har skipta kosthaldet noko og
 ikkje so mykje nett

Silsp/13

Den gammal og tyndt matrett som var nyke
 om lykt av folk w „Sodd“ nok av fersk-flekk
 eller kjøtt. Og so „eggbrødstekning“
 med „gommil“-da. Den har eg skeie om
 un der emnet: brødbakerij

a e 14

Stei matrett, østers-krabbe og ymse andru
 slag skaldjur nykles kullu ikkje i huskaldet.
 Kjøtt-av hest blir og sjeldan nytta her i
 bygda. Sopp vil heller ikkje folk ha bil mat.
 Og enno finst det ikkje so få eldre folk
 som seiger dei ikkje et gress“ - d. os. grønnsaker

a 15.

Til det sp. vil eg svare nei. Kosthaldet er
 om lag like eins som for 2de Verdenskrig

4862